CULTUURHISTORISCHE INVENTARISATIE NOORD-BRABANT
MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

GEMEENTE BEEK EN DONK

UITGAVE PROVINCIE NOORD-BRABANT

colofon

De Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant/ Monumenten Inventarisatie Project wordt verricht door mevr. drs. M. Daru-Schoemann, dhr. drs. M. Koenders, dhr. drs. A. van Leeuwen (coördinatie), dhr. drs. N. Maes, dhr. drs. J. Michels, dhr. H. Ruiter arch. h.b.o., mevr. drs. M. Vaessen, mevr. drs. W. Wessel.
Secretariaat: mevr. D. van Loon-Graafmans, Hildebrandstraat 24, 5216 VR 's-Hertogenbosch. Tel. 073-147471.

De rapporten zijn te bestellen bij de afdeling Voorlichting van de Provincie Noord-Brabant, Brabantlaan 1, 5216 VR 's-Hertogenbosch. Tel.: 073-812511.

INHOUD

Woord vooraf	4
Werkwijze en criteria	5
1. Situering der gemeente	10
2. Bodemgesteldheid	11
3. Grondgebruik	12
4. Infrastructuur	13
5. Nederzettingsstructuur	14
6. Stedebouwkundige typologie	17
7. Karakterisering der objecten, bouwvormen en typen	18
8. Beschrijving der objecten	22
Literatuur	44
Kaart (bijlage)	

WOORD VOORAF

Dit rapport over Beek en Donk maakt deel uit van de serie Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant/Monumenten Inventarisatie Project. Het geeft per gemeente een overzicht van de waardevolle nederzettingen, gebouwen en groenelementen tot ca. 1940 in de steden en dorpen van de provincie.
De snelle en vaak ingrijpende veranderingen in het Brabantse cultuurlandschap hebben de totstandkoming van een dergelijk overzicht urgent gemaakt. Ondanks vervlakking en schaalvergroting bezit elke gemeente een eigen karakter in de stedebouwkundige structuur, de bebouwing van kern en buitengebied. We doelen daarbij zeker niet alleen op erkende monumentale gebouwen, maar evenzeer op boerderijen, woonhuizen, fabrieksgebouwen, bruggen en sluizen, wegkruisen of een ijzeren sierhek en dorpslinde.

Na het monumentenjaar 1975 heeft het provinciebestuur besloten om de cultuurhistorische waardevolle bebouwing van de provincie vast te laten leggen. Hiervoor is in 1976 de "Inventarisatiecommissie Brabantse Monumenten" ingesteld.
In september 1979 is een drietal inventarisatoren aangesteld om een werkmodel te ontwikkelen en veldwerk en rapportage te verrichten.
Dit model is tot eind 1988 gehanteerd in 69 gemeenten. Najaar 1988 is ook in Noord-Brabant het door de minister van WVC geëntameerde Monumenten Inventarisatie Project van start gegaan. Binnen dit project wordt vastgelegd hetgeen in Nederland tussen ca. 1850 en 1940 aan bouwkunst en stedebouw is gerealiseerd.

Het MIP beoogt:
- het verkrijgen van een eerste landelijk overzicht van de zgn. "jongere bouwkunst en stedebouw' (ca. 1850 - 1940)
- het bevorderen van kennis en waardering voor historische stads- en dorpsgezichten en voor monumenten van geschiedenis en kunst uit de periode 1850 - 1940
- het formuleren van uitgangspunten ten behoeve van publikaties en wetenschappelijk onderzoek op architectuurhistorisch, bouwhistorisch, stedebouwkundig, historisch-geografisch of industrieel-archeologisch gebied
- het verkrijgen van bouwstenen als een eerste aanzet tot nieuw te ontwikkelen beleid van Rijk, provincies en gemeenten ten aanzien van de ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling en monumentenzorg, alsmede van een basis voor planologisch-stedebouwkundige afwegingen
- het verzamelen van informatie die voor Rijk, provincies en gemeenten als basis kan dienen bij het selecteren en registreren van objecten, ensembles, structuren en dorps- en stadsgezichten

In Brabant zullen daarnaast ook nog objecten en structuren van vòòr 1850 vastgelegd worden als uitvloeisel van de in 1979 begonnen Cultuurhistorische Inventarisatie.
Onderzoek en veldwerk voor dit rapport vonden plaats in 1989 door dhr. drs. J.C.M. Michels.

's-Hertogenbosch, februari 1990.

WERKWIJZE EN CRITERIA

In Brabant is het MIP officieel van start gegaan op 1 oktober 1988. De inventarisatie wordt hierbij gebiedsgewijs aangepakt. Daartoe is de provincie in acht werkgebieden verdeeld, op basis van de historische en bestuurlijke ontwikkelingen in de periode 1850 - 1940.
Deze gebieden zijn:
1. Brabants Kleigebied
2. Zuidwest Brabant
3. Regio Tilburg
4. Regio 's-Hertogenbosch
5. Kempen
6. Regio Eindhoven
7. Maaskant
8. Brabantse Peel

Bij de inventarisatie wordt - binnen een zo breed mogelijke context - gewerkt van groot naar klein.
Eerst wordt van elk gebied een schets gegeven van de algemene karakteristieken. Op basis hiervan wordt voorts - gemeentegewijs - ingegaan op de stedebouwkundige aspecten van een stad of dorp. Tegen deze achtergrond worden ten slotte de objecten in de verschillende gemeenten beschreven.
De door het rijk voorgestelde werkwijze sluit goed aan bij onze sinds 1979 gevolgde werkwijze. Onbewust vooruitlopend op het MIP heeft de provincie vanaf het begin naast de oudere bouwkunst (ca. 10% van de monumenten in Brabant) ook steeds de jongere bouwkunst (ca. 90% van de monumenten) in haar werkwijze betrokken. Dit uitgangspunt zal binnen het MIP gehandhaafd blijven, met dien verstande dat de gegevens van de oudere bouwkunst buiten het MIP-kader vallen en dus niet aan het rijk geleverd zullen worden. Zij zullen wel voorkomen in de rapporten van de gemeenten die gewoon zullen blijven verschijnen. Tevens zullen nu ook de grote gemeenten (Tilburg, Breda, Bergen op Zoom, Eindhoven, Roosendaal, Helmond en 's-Hertogenbosch) beschreven worden.
In de geautomatiseerde MIP-bestanden welke uiteindelijk aan het Rijk geleverd gaan worden, zal ook het bestaande materiaal van jongere bouwkunst van de 69 reeds geïnventariseerde gemeenten worden opgenomen.
Deelname aan het MIP verleent de provinciale inventarisatie een belangrijke toegevoegde waarde. Zonder extra provinciale investering wordt het inventarisatiebestand geautomatiseerd en in overeenstemming gebracht met een landelijke opzet.
Voor verdere details verwijzen wij naar de Handleiding Inventarisatie jongere bouwkunst en stedebouw (1850-1940), Zeist- 's-Gravenhage 1987.

Criteria

Uit de vele objecten die voor inventarisatie in aanmerking komen moet uiteraard een keus worden gedaan. Dat gebeurt aan de hand van een aantal criteria, die groepsgewijs worden omschreven.
Bij deze criteria wordt het bindend element in veel gevallen gevormd door de "historische karakteristiek" van de nederzetting. Wat wordt daaronder verstaan?

Een nederzetting is, in de hier gebruikte terminologie, een geheel van bebouwing, percelen, wegen en waterlopen, dat in de loop der tijd een meer of minder samenhangende vorm heeft opgeleverd. Het eigen karakter van een nederzetting is het produkt van een - al dan niet geleidelijke - historische ontwikkeling, die in vele gevallen tot op de dag van vandaag valt af te lezen, zowel aan het ruimtelijk patroon als aan de bebouwing zelf. Dat geldt in beginsel net zo goed voor een oud akkerdorp, als voor een moderne nieuwbouwwijk.Op zeker moment leidt een reeks van ontwikkelingen tot een situatie, waar de nederzetting voor ons gevoel een uitgesproken eigen vormidentiteit bereikt. Dát moment bepaalt de "historische karakteristiek" van de nederzetting, die dus als het ware de optel- en aftreksom is van een reeks structuurbepalende en structuurverstorende ingrepen.

De invloed van dat moment kan zich, meer of minder nadrukkelijk zichtbaar, vaak uitstrekken tot het moment van nu. Zo is voor de landelijke nederzettingen tussen Oirschot en Best de situatie rond het midden van de vorige eeuw nog steeds beeldbepalend. Vandaar dat het moment van de historische karakteristiek ook omstreeks dat tijdstip is gekozen. Zowel de middeleeuwse aanleg, als de wijzigingen van na 1850 zijn daarbij als wezenlijke bestanddelen aan te merken.
Een heel ander voorbeeld is de oude vestinggordel van Bergen op Zoom. Daar is een essentieel element in de historische karakteristiek, zoals die rond 1800 bestond, thans niet meer afleesbaar. In die tijd werd de stad sterk gedomineerd door haar uitgebreide vestingswerken. Sinds die echter aan het eind van de vorige eeuw zijn ontmanteld, wordt het huidige beeld bepaald door een parken-, straten- en bebouwingsgordel, die rond 1920 zijn uiteindelijke vorm kreeg. Daarmee is de historische karakteristiek van ca. 1800 nu dus niet meer relevant voor dit deel van de stad. Die van rond 1920 echter des te meer.

Tegen de achtergrond van deze historische karakteristiek worden alle objecten afzonderlijk getoetst aan de volgende criteria:

* Architectonische en kunsthistorische criteria

- het object is een goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant, of van het werk van een bekend architect, stedebouwkundige of kunstenaar
- het object is gaaf qua stijl en detaillering
- het object vertegenwoordigt een unieke (bouw) techniek, (bouw)- type of is typerend voor de ontwikkeling van de industriële techniek
- het object heeft esthetische waarde op grond van de vorm en detaillering van exterieur en/of interieur.

* Planologische, landschappelijke en stedebouwkundige criteria

- het object vormt samen met bijgebouwen, kleine artefacten, erfbeplanting of tuinaanleg een karakteristiek geheel
- het object maakt deel uit van een groter historisch geheel of complex
- het object sluit, met name in historisch en geomorfologisch opzicht, aan bij het landschap
- het object maakt deel uit van een gebied met een grote continuïteit, waardoor het historisch patroon van verkaveling, wegen en waterlopen goed geconserveerd is gebleven
- het object vormt een onderdeel van een historische stedebouwkundige structuur of een historisch nederzettingstype
- het object is karakteristiek voor stad, dorp of streek.

* Sociaal- en cultuurhistorische criteria

- aan het object zijn historische herinneringen verbonden in de ruimste zin van het woord
- het object vertegenwoordigt een aspect van de sociale of economische geschiedenis
- het object is representatief voor een bepaalde fase in de ontwikkeling van dorp, stad of streek.

Afhankelijk van de situatie en de aard van het object, is het ene criterium bij de selectie meer bepalend dan het andere.
Zo kan men zich voorstellen dat bij een eenvoudig voorbeeld van landelijke bouwkunst criteria als type, bouwtechniek, samenhang met de directe of wijdere omgeving, historische verkaveling en patroon van wegen en waterlopen, meer gewicht in de schaal werpen, dan bij een kerkgebouw. Daar zullen eerder stijl, gaafheid van details, esthetische kwaliteiten en geschiedkundige aanknopingspunten de doorslag geven. Bij monumenten van jongere datum zijn op hun beurt bouwtype, techniek, vormgeving, architect en sociaal-historische betekenis weer het meest van belang.

De samenhang met de omgeving heeft bij de beoordeling een grote - zo niet dominerende - rol gespeeld. Objecten als daglonershuizen, weverswoningen, smidsen e.d., ontlenen vooral daaraan hun bijzondere waarde. Een op zich interessant object, dat als laatste getuige de herinnering oproept aan een overigens verder geheel verstoorde situatie, scoort doorgaans minder hoog, dan een object dat deel uitmaakt van een karakteristieke, betrekkelijk

ongerept gebleven omgeving. Daarentegen zal een in detail aangetaste reeks gebouwen, die een onderdeel vormt van een qua maat en schaal nog goed bewaarde en interessante structuur, op grond daarvan in deze inventarisatie juist worden meegenomen.
Tenslotte heeft, zoals men begrijpen zal, ook de zeldzaamheidswaarde van een object of nederzettingstype bij de afwegingen meegespeeld.

Samenstelling rapport

In dit rapport wordt een beeld gegeven van de cultuurhistorisch waardevolle structuren en objecten van oudere en jongere bouwkunst binnen de gemeente. Hierbij is de samenhang tussen de objecten en het landschap of de nederzetting van groot belang.

Door het raadplegen van de historisch-geografische beschrijving van het inventarisatiegebied (afzonderlijk verkrijgbaar) en het naslaan van specifieke plaatsgebonden literatuur ontstaat een beeld van de ontwikkelingen tot ca. 1950. De topografische kaarten van ca. 1850, 1900 en heden op de schalen 1 : 50.000 en 1 : 25.000 zijn eveneens van belang, omdat door vergelijking een indruk ontstaat van occupatiepatronen en ontwikkelingen tot op heden. In het veld wordt dit beeld aangevuld met eigen waarneming. Vervolgens worden per kern en in het buitengebied de objecten die aan de eerder genoemde criteria voldoen geregistreerd.

Elk rapport omvat de volgende onderdelen. Na Woord Vooraf en Werkwijze en Criteria worden de ligging van de gemeente (hoofdstuk 1), de bodemgesteldheid (2) en het grondgebruik (3) behandeld. Dan volgt een overzicht van de veranderingen in infrastructuur, wegen, waterlopen etc. (4). Vervolgens worden de nederzettingen behandeld (5). In de hoofdstukken 6 - 8 worden de onderzoeksresultaten beschreven. Voor de grotere gemeenten met planmatige ontwikkelingen tussen 1850-1940 wordt een stedebouwkundige typologie gegeven met een kaart van gebieden van bijzondere stedebouwkundige waarde. Bij de meeste kleinere gemeenten blijft dit onderdeel achterwege. Hier hebben in het algemeen immers in de periode 1850-1940 geen samenhangende stedebouwkundige ontwikkelingen plaatsgehad. Wel worden in sommige gemeenten waardevolle bebouwingsgroepen van vòòr de periode 1850-1940 apart aangegeven.
Dan volgt een karakterisering der objecten, bouwvormen en typen (boerderijen, woonhuizen, openbare gebouwen etc.). Dit alles wordt afgesloten met de objectgegevens, geordend naar adres en huisnummer (even, oneven). Per object worden de oorspronkelijke en huidige functie, architect, bouwdata, bouwstijl en een beschrijving der gevels, ramen, deuren, daken, bijzondere constructies en in een enkel geval interieurgegevens (meestal wordt alleen het exterieur geregistreerd) weergegeven. Dan volgen bijgebouwen, artefacten (stoepen, stootstenen, hekken etc.) en groenelementen. Ook wordt aangegeven een motivering voor opname en of het object beschermd is.
Tenslotte volgt de literatuur.

Bijgevoegd worden kaarten 1 : 10.000 en indien nodig deelkaarten van de stedebouwkundige typologie en de dichtbebouwde kernen. Op de kaart 1 : 10.000 worden aangegeven:

- geïnventariseerde objecten met cultuurhistorische betekenis (zwarte stip) - beschermde monumenten (zwarte stip met cirkel)
- straatnaam en huisnummers
- gemeentegrenzen
- dijken, waterlopen en steilranden
- oude wegenpatronen en oude akkerbodems met een humusdikte van minimaal 50 cm. (globaal aangegeven).

Beschermde stads- en dorpsgezichten, alsook landgoederen worden eveneens aangegeven.

1. Situering der gemeente.

1.1. Ligging

De gemeente Beek en Donk is gesitueerd in oostelijk Noord-Brabant en maakt deel uit van de M.I.P.-regio Regio Eindhoven. Naast de kerkdorpen Beek en Donk, inmiddels door voortschrijdende nieuwbouw nagenoeg met elkaar vergroeid, heeft de gemeente enkele buurtschappen met verspreide agrarische bebouwing; Heereind, Donkersvoort, Bemmer en Broekkant. Ook een deel van het gehucht Groenewoud valt onder Beek en Donk.
De gemeentegrens volgt een deels kunstmatig, deels natuurlijk bepaald tracé. In het noorden van de gemeente, waar de lager gelegen broekgebieden te vinden zijn, wordt de grens met Erp geheel bepaald door waterlopen. Bij Boerdonk volgt de grens het beloop van de voormalige Kleine Aa, die sinds 1933 als Boerdonkse Aa een zuidelijker tracé volgt door het broekgebied Leek. Vervolgens wordt de loop van de Aa aangehouden, vóór de normalisatie van 1941. Na bij Liesveld het noordelijkste punt bereikt te hebben, volgt de grens de nagenoeg rechte bedding van de Snelle Loop. Deze oostelijke gemeentegrens, die Beek en Donk van Gemert scheidt, kruist de verbindingsweg tussen de twee gemeenten en loopt vervolgens kaarsrecht verder in zuidelijke richting, tot de Peeldijk wordt bereikt. Na deze weg, die de grens met Aarle-Rixtel vormt, wordt enige tijd de grensmarkerende Aa in zuid-westelijke richting gevolgd. Ter hoogte van de Zuid-Willemsvaart en het Wilhelminakanaal krijgt de gemeentegrens een zeer grillig patroon, ontstaan in de periode vóór de aanleg van de kanalen. De grens kruist vervolgens, parallel lopend aan de oude akkerbodems onder Beek, het gehucht Groenewoud. De westelijke grens met de gemeente Lieshout wordt voor een deel bepaald door de beddingen van de Goorloop en de Donkervaartsche Loop. Voor het grootste gedeelte verloopt deze grens echter op grillige wijze door akker- en weilanden. De noordelijke grens, eveneens met de gemeente Lieshout, volgt tot de Zuid-Willemsvaart de Veerstraat. Na het kanaal doorkruist te hebben wordt via de Veerweg aangesloten aan het eerder beschreven oude beloop van de Kleine Aa.
Beek en Donk heeft een oppervlakte van 1678 hectare. Op 1-1-'88 waren in de gemeente 9261 inwoners woonachtig.

1.2. Ontwikkeling

Het is niet zeker hoe lang het gebied rond de kerkdorpen Beek en Donk al bewoond wordt. In het verleden zijn er bij diverse graafwerkzaamheden urnen en potscherven uit de prehistorie gevonden, naast mesolitische werktuigen die op vroege landbouw wijzen. De bewoning van dit gebied zal zich van oudsher geconcentreerd hebben op de door laagland omgeven dönken en de eveneens hoger gelegen zandruggen. In 1300 geeft hertog Jan II van Brabant aan de inwoners van "Beke" gronden in gebruik, die zij tegen een financiële vergoeding mogen ontginnen en bebouwen. Het zijn deze gronden, waarvan de uitgifte tot in 1546 is bevestigd, die aan de basis liggen voor het oppervlak van de huidige gemeente.
In 1392 werd Beek, samen met Aerle en Stiphout, als heerlijkheid in pand gegeven aan verschillende adelijke families, waarvan het geslacht Leefdael, dat de heerlijkheid in 1643 bemachtigde, de bekendste is. Beek en Donk zou tot 1798 als heerlijkheid blijven bestaan. De agrarisch gerichte nederzetting zou in de tweede helft van de 19e eeuw met de opkomst van de metaalindustrie, nieuwe groei-impulsen krijgen. De spijkerfabriek van van

Thiel breidde tussen 1865 en 1930 sterk uit, hetgeen met zich meebracht dat ook Beek en Donk gestaag groeiden. Het toegenomen forensenverkeer (naar Eindhoven en Helmond) en nieuwe industrieën zorgden na 1950 voor een snelle toename van het inwoneraantal van de gemeente, waardoor de beide dorpen nu met elkaar vergroeid zijn.

2. Bodemgesteldheid.

2.1. Soorten

Beek en Donk is gesitueerd in het gebied van de fijnzandige gronden tussen Dommel en Aa. Dit gebied is gelegen tussen de Peelhorst en de Kempen, zich uitstrekkend van Limburg en de Belgische grens tot aan de zandrug van de Centrale Slenk. De afzettingen bestaan hoofdzakelijk uit een pakket dekzanden, in dikte oplopend tot enkele tientallen meters. Deze kalkarme gronden, bestaande uit lemig fijn zand dat een slechte natuurlijke afwatering heeft, liggen in de lager gelegen delen van de gemeente aan de oppervlakte. Deze gebieden, met vochtige tot zeer vochtige gronden hebben namen als Donksche Broek, Leek, Ruitersbroek, Raam, Laagten en Koppelen. De langs Beek en Donk stromende Aa, die in zijn afwatering werd bemoeilijkt door de nauwe doorgang in de zandrug tussen Boekel en Son stroomafwaarts, heeft een pakket van veen en lemig- en niet-lemig fijn zand afgezet. Ook heeft deze rivier de in het landschap te herkennen oeverwallen doen ontstaan. Hierop liggen de kerkdorpen. Deze gronden zijn tevens in gebruik als bouwland, waardoor een cultuurlaag op deze hoger gelegen zandgronden kwam te liggen en hier enkeerdgronden ontstonden. De oude akkerbodems komen voor ten oosten van Donk, bij Bemmer, ten zuiden van Beek en bij Heereind en Donkersvoort. De hoge zandruggen waar deze middelhoge oude bouwlanden op liggen hebben een enkeerdlaag van sterk lemig fijn zand.

Samenvattend kan gesteld worden dat de volgende landschapseenheden te onderscheiden zijn in de gemeente Beek en Donk:

1. Het Aa-dal, met beekkleigronden, de gemeente van zuid naar noord doorsnijdend.
2. De rond de lopen en stroompjes gelegen broekgronden, voornamelijk in het noord-westen, noorden en oosten van de gemeente gelegen, met vochtige tot zeer vochtige zandgronden.
3. De verhoogde oude akkerbodems, liggend op zandruggen en oeverwallen in het zuid-westen, zuiden en zuidoosten van Beek en Donk.
4. De kom van Beek en Donk, gelegen op de zandruggen.

2.2. Hoogte en afwatering

Sinds het Carboon wordt dit deel van Nederland doorsneden door enkele van zuid-oost naar noord-west lopende breuken. Beek en Donk is gelegen in de Centrale Slenk, die is opgevuld met een twintig à dertig meter dik pakket van Pleistocene zandgronden, bekend als de "Formatie van Veghel". Daardoor ontstond een vlak gebied, iets afdalend in noordelijke richting. Sinds het einde van het Weichselien heeft in deze omgeving de rivier de Aa gestroomd, die, door de vlakte van het terrein, een loop met vele meanders heeft. In het geleidelijk droogvallende land, waarin veel winderosie optrad, ontstonden zandruggen. Deze ruggen zijn de hoogste punten van de gemeente:

Donk ligt op een hoogte van 14.5 - 15.1 meter boven N.A.P.. Deze zandrug wordt aan alle zijden, zoals de naam reeds suggereert, door laagten omgeven. Ook Beek ligt op deze hogere zandgronden, op 14.0 - 16.3 meter + N.A.P.. De rug bij Donkersvoort, evenals Beek en Donk in het zuid-westen van de gemeente gelegen, heeft een hoogte van 14.8 meter + N.A.P., terwijl de oude akkerbodems tussen Donk en Eyckenlust, in het zuid-oosten van de gemeente een hoogte van 14.4 meter + N.A.P. bereiken.
Het overige grondgebied van de gemeente wordt ingenomen door het lager gelegen broekgebied, dat in hoogte variëert van 13.8 meter boven N.A.P. in het zuid-westen en oosten, tot 12.1 meter + N.A.P. in het noorden van de gemeente.
Het relatief vlakke oppervlak van de gemeente wordt doorsneden door de Aa, die in het verleden veel meanders had en voor veel wateroverlast zorgde. De van het zuiden naar het noorden stromende rivier werd in 1941 genormaliseerd, ter verbetering van het waterafvoerend vermogen. Daarnaast heeft Beek en Donk ook een aantal beken en lopen die door het lager gelegen broekgebied stromen. De Donkervoortsche Loop, komend vanuit Lieshout, gaat in de Ruitersbroek op in de Heieindsche Loop. Nog voor deze laatste loop de sinds 1826 van zuid-oost naar noord-west het gemeentelijke grondgebied doorsnijdende Zuid-Willemsvaart kruist, wordt de Heieindsche Loop opgenomen in de Goorloop die, eveneens vanuit de gemeente Lieshout komende, de hogere zandgronden bij Beek doorsnijdt en via de Boerdonkse duiker onder de Zuid-Willemsvaart doorschiet. Vervolgens stroomt hij sedert 1933 ten zuiden van Boerdonk verder als de Boerdonkse Aa (vóór die tijd lag de stroom als Kleine Aa op de noordelijke gemeentegrens), alvorens in de Aa uit te monden. De Snelle Loop, langs de oostelijke grens van de gemeente is een zijtak van de Aa. Hij ontspringt noordelijk van Bakel en stroomt via de gemeente Gemert Beek en Donk binnen. De Aa werd zoals eerder vermeld in 1941 genormaliseerd waardoor talrijke bochten werden afgesneden en het bed werd verruimd. In geval van hoge waterstand kon men sinds 1929 een deel van het wateraanbod laten afvloeien via het daartoe gegraven Afwateringskanaal, dat van Huize Eyckenlust parallel aan de Zuid-Willemsvaart loopt, alvorens tussen Donk en Bemmer daarin uit te monden. Door deze mogelijkheid tot extra-wateraanbod vanuit de Aa - zoals die ook te Stiphout bestaat - moesten alle sluizen in de Zuid-Willemsvaart met een stroom- of spuiduiker worden uitgerust. Die van Sluis VI, bij Donk, kwam in 1928 gereed. De Zuid-Willemsvaart heeft dus normaliter geen afwateringsfunctie te Beek en Donk. De gehele oppervlakte van de gemeente, ook het gebied ten westen van de Zuid-Willemsvaart, watert af op de Aa. Het gebied valt onder het 'Waterschap de Aa'.

3. Grondgebruik

Tot ver in de 19e eeuw vond de agrarische productie voornamelijk plaats op de hoger gelegen akkerbodems. Daarnaast vertoonden ook de betere laaggelegen graslandbodems een eeuwenoude cultuur.Om een groter areaal landbouwgronden te verkrijgen gaf het gemeentebestuur van Beek en Donk aan het einde van de achttiende eeuw nieuwe erven uit ter ontginning. Deze erven lagen in de broekgebieden, waar het grondwater een zeer grote invloed had op het bodemprofiel. De zeer arme zandgronden vertoonden gemakkelijk extremen in de grondwaterstand: men had er wateroverlast in het voorjaar en vochtgebrek in de zomer, waardoor agrarisch gebruik in slechts zeer beperkte mate mogelijk was. Door betere afwatering zijn veel van deze z.g. beemden omgezet in goed producerende graslandgronden. Met name tussen 1840

en 1910 vonden nabij Broekkant en langs de Peeldijk verschillende ontginningen plaats, herkenbaar aan de langgerekte, haaks op de wegen staande percelen. In het gebied van de benedenloop van de Aa en zijstromen kon de verbeterde agrarische productie pas mogelijk worden na ingrijpende normalisaties. Vóór deze verbeteringen was hier slechts sprake van oude weidegronden op de hoogstgelegen bodems.

4. Infrastructuur

4.1. Wegen

De oude verbinding van Beek en Donk met 's-Hertogenbosch liep via Erp, Veghel, Heeswijk-Dinther en Berlicum. Deze route was lange tijd de enige grote verbinding door de noordelijk gelegen broekgebieden. Wel liep er vanuit Heereind en Donkersvoort de z.g. Lagedijk in noordelijke richting. Via de Veerweg kon men van hieruit Boerdonk bereiken. Toen de parallelwegen van de Zuid-Willemsvaart (die in eerste instantie dienst deden als jaagpaden voor de trekschuiten) na 1843 bestraat werden vormden deze de belangrijkste verbinding tussen 's-Hertogenbosch en Helmond. Het kanaal doorsnijdt ten noorden van Donk de oude verbindingsweg, die veel van zijn infrastructurele waarde verloor doordat de nieuwe bruggen veel zuidelijker kwamen te liggen. Ter hoogte van Beek wordt het verkeer, dat, komend vanuit 's-Hertogenbosch, tot dan toe aan de oostelijke zijde van het kanaal heeft gereden, via de Beekse brug naar de westelijke kanaaldijk geleid. Deze brug zorgt tevens evenals die bij Donk, voor een verbinding in oostelijke richting naar Gemert. De oude wegen vanuit Beek en Donk naar deze gemeente zijn nog in gebruik. Nabij de gemeentegrens sluit de weg uit Donk aan op die uit Beek (de Peeldijk). Zowel de verbindingen met Lieshout als met Aarle-Rixtel en Helmond hebben, door de aanleg van het Wilhelminakanaal maar ook om het steeds groter geworden verkeersaanbod te kunnen verwerken, een nieuw tracé gekregen. Tot slot moet de weg vanuit Beek en Donk via Heereind en Donkersvoort naar Lieshout vermeld worden. Deze westelijke verbindingsweg, die over de zandrug loopt, volgt voor een zeer groot gedeelte een eeuwenoud tracé.
Samenvattend kan worden gesteld dat Beek en Donk tot de komst van de wegen parallel aan de Zuid-Willemsvaart een wegenpatroon had dat slechts voor zover het de oude verbinding met 's-Hertogenbosch betrof van interlocaal belang was. Het wegennet van de gemeente bestond rond het midden van de vorige eeuw nog uit onverharde wegen, waarbij geconstateerd moet worden dat tot laat in de 19e eeuw de broekgebieden slecht ontsloten waren, daar de wegen hoofdzakelijk op hogere zandruggen waren aangelegd. Na de aanleg van de parallelweg langs de Zuid-Willemsvaart (1826) en de gedeeltelijke verharding daarvan (1843) kwam de ontsluiting van deze gebieden langzaam op gang.

4.2. Stoomtramverbinding.

Vermeldenswaardig is de halte die Beek en Donk bezat van de stoomtramverbinding voor personen en goederen die sinds 1881 door de SBH geëxploiteerd werd tussen 's-Hertogenbosch en Helmond. Rond 1925 werd de lijn opgeheven. Een spoorverbinding heeft de gemeente nooit gehad.

4.3. Waterwegen

Van 1821 tot 1826 groef men de Zuid-Willemsvaart, die, naast de Maas, moest functioneren als tweede belangrijke scheepvaartader tussen Nederland en België. Ook in de Franse tijd was al getracht het prestigieuze 'Canal du Nord' tot stand te brengen, dat dezelfde functie zou krijgen, doch slechts enkele vakken hiervan waren gereedgekomen. Willem I gaf de aanzet tot de uitvoering van de Zuid-Willemsvaart, die tot bijkomend voordeel had dat de Peel, die parallel aan een deel van de vaart lag, ontgonnen zou kunnen worden door de goedkopere aanvoer van meststoffen uit de Hollandse steden. Maar ook de gemeente Beek en Donk, die door het kanaal van zuid naar noord wordt doorsneden, profiteerde van de voordelen van het kanaal. Laat in de 19e eeuw kon de industriële ontwikkeling van de voorheen agrarische gemeente door de sterk verbeterde transportmogelijkheden een aanvang nemen. Verschillende bedrijven besloten aan het einde van de 19e eeuw tot vestiging aan de vaart. Ophaalbruggen bij Beek en Donk zorgden voor een ongehinderde overgang voor het wegverkeer. In 1929 werd de toen meer dan 100 jaar oude Sluis VI bij Beek en Donk opnieuw ingericht, nadat de vaart verbreed was. In 1923 werd het Wilhelminakanaal voltooid, dat, even ten zuiden van Beek en Donk uitmondend in de Zuid-Willemsvaart, aangelegd was om midden-Brabant met oost-Brabant een kanaalverbinding te geven. Al sinds de voltooiïng van de Zuid-Willemsvaart bestonden deze plannen. Pas in 1905 nam men het besluit tot uitvoering van de scheepvaartverbinding over te gaan. Men groef een kanaal van Beek en Donk tot de Donge, ten zuid-westen van Geertruidenberg. De eerste spade ging in 1910 de grond in, en, vertraagd door de oorlog, werd in 1923 het werk afgesloten. Vanaf ca. 1935, na de totstandkoming van verbeteringswerken op de Maas en de opening van het Julianakanaal tussen Maastricht en Maasbracht, verloor de Zuid-Willemsvaart veel van zijn scheepvaartfunctie. Momenteel is het kanaal vooral van belang voor bevloeiïngs- en afwateringsmogelijkheden.

5. Ontwikkeling van de nederzettingen

5.1. Beek en Donk

Aangezien de hogere oeverwallen het beste geschikt waren voor bewoning en ook de wegen over hogere zandruggen aangelegd waren, vond men bij deze nederzettingen relatief belangrijke kruispunten van verbindingen met enige lintbebouwing. In het geval van Beek leidde dit tot de vorming van een z.g. plaatse of heuvel, een driehoekig plein daar waar wegen samenkomen. Eeuwenlang heeft zich hier de bebouwing geconcentreerd. Rond 1300 heeft Beek zich als het belangrijkste dorp van de twee ontwikkeld. Zeker is dat de H. Michaël-kerk dicht bij dit dorp "eenzaam op de akkers" gevestigd was. In Donk werd in de vroege vijftiende eeuw een kleine kapel, gewijd aan H. Leonardus, gebouwd. Bij Beek stond in deze tijd ook het nu door de Zuid-Willemsvaart daarvan gescheiden "Huize Eyckenlust", het voormalige kasteel 'Treurenburg' dat in 1598 door de Spanjaarden werd verwoest en in 1658 op de oude fundamenten herrees. Vermeldenswaardig is nog het uiterst kleine gehucht bij het kasteel "Eyckenluist". Dit heeft een op het kasteel betrokken, zoveel mogelijk op haakse lijnen uitgezette plattegrond.
Vanaf 1745 was dit kasteel de woonplaats van de heren van Beek en Donk. De bewoners van deze streek hadden overigens niet alleen gedurende de Tachtigjarige oorlog veel te lijden. In deze contreien werd in de Derde Engelse oorlog slag geleverd, waarbij met name de Franse troepen veel plunderden.

Sedert 1648 viel de gemeente onder het Generaliteitsland. De kerken van Beek en Donk kwamen in protestantse handen. Door het in onbruik raken van de gebouwen (in Donk bleef de complete bevolking katholiek) vervielen deze snel. Men liet dan ook eind 18e eeuw het koor van de H. Michael afbreken, nadat eerder (1753) de kapel te Donk (waarvan de oorspronkelijke locatie allerminst zeker is) was gesloopt. Pas aan het einde van de achttiende eeuw, toen, in een poging het karige areaal landbouwgronden te vergroten en de gemeente zelf enige financiële middelen te verschaffen, door de uitgifte van gronden ontginningen op kleine schaal plaatsvonden, begon de gemeente zich te ontwikkelen. In eerste instantie zou Beek daar het meeste van profiteren. Aan de Heuvel waren kort na 1739 reeds een rechthuis en een schoolgebouw neergezet. In 1834 bouwde men, ter vervanging van het Middeleeuwse kerkgebouw op de akkers, op het Heuvelplein een nieuwe waterstaatskerk. Van der Aa signaleert rond 1840: "de huizen van dit dorp liggen zeer verspreid, behalve bij de Markt, dat een driehoekig plein is." Rond 1840 telde Beek 550 en Donk 700 inwoners. Deze waren allen zeer afhankelijk van de agrarische productie. Te Beek waren jaarlijks twee grote markten.
In 1842 richtte de al jaren als aannemer in de gemeente werkzame Piet van Thiel een klein spijkerfabriekje op aan het Heereind te Donk, alwaar men de handmatige productie van spijkers opstartte. Breidde men aanvankelijk uit door her en der kleine schuren en smidsen te kopen en daar dan een gedeelte van de productie onder te brengen, in 1860 verbouwde men een vroegere opslagplaats van bouwmaterialen tot een fabriek, gelegen aan de Bosscheweg, langs de Zuid-Willemsvaart. Vóór 1865 had van Thiel reeds zo'n 50 spijkermakers in dienst. Deze industrie, die zich gunstig ontwikkelde door o.a. grote orders van de Hollandsch-Indische-Compagnie, bracht enige welvaart in de dorpen. In 1865 vond men 12 herbergen in Beek en Donk, alsmede een brouwerij in elk van de kernen. In 1870 verrees langs het kanaal bij Donk een geheel nieuwe fabriek, waar de nieuwe draadnagels werden gemaakt. Van Thiel bouwde er ook een weverij met kantoorgebouw. Ook enige andere bedrijven vestigden zich kort na 1870 in de gemeente. P. Jaspers begon een breikatoenfabriek in Beek. In 1894 werd de coöperatieve Stoomzuivelfabriek "De Eendracht" opgericht. De Coöperatie was een van de oudste van Brabant en gehuisvest aan het einde van de Dorpsstraat (nu Brandstraat). Te Beek was ook de Koffiebranderij van W. van de Rijt. Aldaar was de Fa. Bluy uit Assen tegen 1890 een boterfabriek begonnen. Reeds na enkele jaren ging deze ter ziele. Ook de klompenmakerij, die toen in het pand werd gevestigd, ging snel failliet. In 1898 kocht Van Thiel deze fabriekshallen, die later bekend zouden worden onder de naam "Java fabriek", daar men de hier gefabriceerde draadnagels alleen naar Indië exporteerde.
Beek en Donk verkreeg grote welvaart. In 1866-'67 bouwde men een nieuw gemeentehuis aan het Heuvelplein, dat tot 1971 dienst deed. De gemeente, die toen 1382 inwoners telde, vond haar centrale kern in dit plein. Dat bleek ook in het laatste decennium vóór de eeuwwisseling, toen in 1895 de Zusters van Schijndel alhier een klooster lieten bouwen. In hetzelfde jaar openden de Zusters aan het plein ook het H. Jozefgesticht, een meisjesschool. Tussen 1850 en 1940 vonden er geen planmatige uitbreidingen plaats rond het Heuvelplein. Slechts langs de belangrijkste verbindingswegen (naar het kanaal, naar Donk en Heereind) verdichtte de bestaande lintbebouwing zich en ontstond nieuwe. Door de vestiging van kerk en klooster werden op het oorspronkelijk agrarische driehoekige plein ook andere activiteiten

aangetrokken. De boerderijen verhuisden daardoor steeds naar de randen van de nederzetting.
In 1894 wist pastoor J. Wouters in Donk een aparte parochie te stichten. Aan de Kerkstraat werd daartoe in 1894 een houten noodkerkje gebouwd, in 1898 gevolgd door een neo-gotisch kerkgebouw onder architectuur van C. Franssen. Eerder reeds, in 1895, was aan de Kapelstraat de St. Josefschool gebouwd. De eerste steen van het klooster van de Zusters op de Donk werd pas gelegd in 1912. De schaarse lintbebouwing aan de Kapelstraat, die zich uitstrekt van Heereind (met de voor een Brabants "eind" zo karakteristieke mengeling van boerderijen en woonhuizen) tot aan de Zuid-Willemsvaart, kreeg hierdoor een belangrijke uitbreiding. Ook de burgerlijke bebouwing, in de vorm van voorname fabrikantenvilla's, concentreerde zich aan deze straat en langs de aangrenzende Zuid-Willemsvaart. Net als Beek kent ook Donk in de periode 1850 - 1940 geen planmatige uitbreidingen, maar eerder een verlenging en verdichting van de bestaande lintbebouwing. Deze is voornamelijk te vinden langs de Kapelstraat en Zuid-Willemsvaart, waaraan de fabrieken lagen.
Drijvende kracht achter deze gelijkstelling van Beek en Donk was fabrikant P. van Thiel. Door zijn inspanningen kon Donk een aparte parochie worden. Dit fabrikantengeslacht zorgde in de navolgende jaren voor een explosieve groei van de productie. In 1895 besloot men om het draad, noodzakelijk voor de productie van de nagels, voortaan zelf te fabriceren, waarvoor een beitserij, gloeierij en draadtrekkerij gebouwd werden. In 1903, nadat deze gebouwen al meer dan eens vergroot waren, werden deze productiehallen uitgebreid met een draadverzinkerij, die men nodig had voor de ter hand genomen fabricage van prikkeldraad. Ook daartoe werd een nieuwe fabriek gebouwd, naast de bestaande in Donk. In 1906 besloot men tot de bouw van een nieuwe fabriek voor klinknagels. Na een staking onder de werknemers werd de fabriek te Beek gesloten en de productie in zijn geheel in Donk geconcentreerd. In 1911 splitste men het bedrijf op: de nieuwe klinknagelfabriek heette voortaan "Fa. P. van Thiel en Zn.", terwijl draadnagels, prikkeldraad-productie e.d. verder gingen onder de naam "N.V. van Thiel's Draadindustrie Beek en Donk". In 1919 werd er bij de Draadindustrie uitgebreid en bouwde men een geheel gemoderniseerde fabriek over de oude. Door de voorspoedige ontwikkeling van de Draadindustrie besloot men tot de bouw van enkele woonhuizen voor het personeel. Deze woonhuizen, langs de Julianastraat en de Mgr. Verhagenstraat, staan direct naast het fabrieksterrein. Ook enkele andere fabrieksgebouwen langs de Zuid-Willemsvaart ontstonden in deze tijd door afsplitsingen van het moederbedrijf: zo verrees in 1935 "Herman van Thiel Apparatenfabriek Beek en Donk" na uittreding van deze directeur uit de draadnagelindustrie. "Fa. P. van Thiel en Zonen", die de klinknagelfabriek had voortgezet, werd opnieuw gesplitst in de boutenfabricage "P. van Thiel en Zn." en de afdeling schroeven, schroefbouten enz. onder de naam "Schroevenfabriek P.F.G. van Thiel". In 1947 werd voor de laatste firma een hypermodern fabrieksgebouw neergezet. Tot slot werd in 1932 door de uit de directie van "P. van Thiel en Zn." getreden Jan van Thiel de "Houtschroevenfabriek Jan van Thiel N.V." gesticht. Deze concentratie van metaalindustrie had tot gevolg dat rond de oude fabriek te Donk (op de oostelijke kanaaldijk) een grootschalig complex met industriële bebouwing kwam te liggen, ingeklemd tussen de Zuid-Willemsvaart en het Afwateringskanaal.
Zo ontwikkelde het agrarische Beek en Donk zich tot een waar industriedorp. De ligging aan de Zuid-Willemsvaart heeft daar zeker toe bijgedragen. Het

bedrijf van Van Thiel ontwikkelde zich vooral na 1923, toen het Wilhelminakanaal werd aangelegd, zeer voorspoedig.
De groei van de gemeente had ook gevolgen voor de openbare dienstverlening: het gemeentehuis moest herhaalde malen worden verbouwd en uitgebreid, o.a. met een nieuwe raadszaal in 1930. In 1920 was tussen de dorpen een fraaie muziektuin aangelegd: de "Harmonietuin van Oefening en Uitspanning" te Beek en Donk. In 1935 werd de nieuwe H. Michaël te Beek ingewijd. Deze lag niet meer op het oude Heuvelplein maar op enige afstand daarvan aan de Koppelstraat. Daardoor kwam het plein weer vrij.
Pas na de tweede wereldoorlog heeft Beek en Donk zich fors uitgebreid. Rondom de oude dorpskern van Beek verscheen vanaf ca. 1950 veel nieuwbouw. Doordat deze ontwikkeling ook in Donk plaatsvond zijn de twee kerkdorpen nog slechts door een smalle strook groen (een voormalige goorgrond) van elkaar gescheiden. De uitbreidingen hebben het landschappelijke karakter van de broekgebieden niet aangetast, daar zij hoofdzakelijk op oude akkerbodems plaatsvonden. Bij Beek had dit tot gevolgd dat de geïsoleerde positie van de oude H. Michaelstoren langzamerhand verloren ging.
Tot slot moet nog vermeld worden dat vooral het Beekse industriegebied, zuidelijk van deze plaats gelegen, daar waar Wilhelminakanaal en Zuid-Willemsvaart samenvloeien, zich belangrijk heeft uitgebreid.

5.2. Verspreide bebouwing

Te Beek en Donk ligt de oude bebouwing op de hoger gelegen zandgronden. Een lintbebouwing van boerderijen, deels teruggaand tot de 18e eeuw, ligt aan de Donkervoortsche weg. De lager gelegen broekgebieden zijn pas laat bebouwd. Uitgezonderd enige bebouwing aan de randen, zoals Broekkantse straat 4, zijn de uitgestrekte weidegebieden hier onbebouwd. Nabij Beek en Donk, aan de wat hoger gelegen doorgaande wegen naar Erp en Gemert, liggen groepen boerderijen geconcentreerd.
Opvallend is het in verband met het benodige water voor de slotgracht nabij de Aa gelegen kasteel Eyckenlust, dat reeds eerder werd vermeld.

6. Stedebouwkundige typologie

6.1. Typologie

Bijgevoegd is de kaart waarop de stedebouwkundige typologie van Beek en Donk is af te lezen, zoals deze zich tussen 1850 en 1940 heeft ontwikkeld en hedentendage nog herkenbaar is. De verschillende aangegeven gebieden hebben in hoofdzaak overeenkomstige ruimtelijke en functionele kenmerken. De oude kommen van Beek en Donk zijn qua ruimtelijke verschijning bepaald door ontwikkelingen die reeds vóór 1850 plaatsvonden. Zij bestaan uit op de hogere zandruggen gelegen bebouwingslinten. Deze gebouwen zijn altijd vrijstaand en meestal niet hoger dan één laag. Rondom het driehoekige Heuvelplein te Beek zijn deze ruimtelijke kenmerken goed bewaard gebleven. De bebouwingsdichtheid is hier ook niet toegenomen. Het plein met de bebouwing is daarom aangewezen als "waardevolle groep".
Tussen 1850 en 1940 heeft de industrie te Beek en Donk zich snel ontwikkeld. Deze uitbreidingen in de industriële bebouwing concentreerden zich langs de Zuid-willemsvaart. Te Beek vestigden zich enkele fabrikanten langs de Willemstraat en de Prins Hendrikstraat waardoor bij de ophaalbrug een aardig buurtje ontstond met fabriekjes en café's, maar de voornaamste ontwikkelingen hadden toch plaats te Donk. Aldaar groeide op de oostelijke

oever van de Zuid-Willemsvaart (tussen de Mgr. Verhagenstraat, het Afwateringskanaal en de vaart) een spijkerfabriekje uit tot een complex van metaalindustriën. Op dit terrein bouwde men daarom in ca. 1920 ook enkele fabrieksarbeiderswoningen. De directievilla's, eveneens behorende bij dit complex, zijn aan de overzijde van de Zuid-willemsvaart gelegen.
Zoals eerder vermeld heeft zowel Beek als Donk in de periode 1850-1940 geen grootschalige planmatige uitbreidingen gekend. De bestaande lintbebouwing werd verlengd en verdicht, met name langs de Pater Becaunusstraat, Kerkstraat, Brandstraat, Oranjelaan (alle te Beek), de Kapelstraat, Mrg. Verhagenstraat en Rekerstraat (alle te Donk).
Beek en Donk heeft verder enkele waardevolle groengebieden. Aangegeven zijn de in 1920 op de Lange Beemd aangelegde "Harmonietuin van Oefening en Uitspanning" met gazons en vijverpartijen in Engelse stijl en het kasteelpark Eyckenlust dat een meer formele opzet heeft. Het omgrachte park is toegankelijk via een poortgebouw waarachter een oude lindenlaan naar het hoofdgebouw van het kasteel leidt.

6.2. Beschrijving van het "gebied van bijzondere stedebouwkundige waarde"

Het gebied omvat het ten oosten van Donk tussen Zuid-Willemsvaart, Afwateringskanaal en Mgr. Verhagenstraat gelegen industrieterrein, met bijbehorende arbeiderswoningen Mgr. Verhagenstraat 25-39, Julianastraat 2-16 en de directiewoningen Kapelstraat 2 en Pater de Leeuwstraat 1-3, 17 en 19.
Na de aanleg van de Zuid-Willemsvaart in 1825 zou zich op deze plaats een industrieel complex ontwikkelen. In 1860 startte P. van Thiel hier de produktie van spijkers. Het aanvankelijk bescheiden fabriekje zou uitgroeien tot een complex van metaalfabrieken, zij aan zij langs het kanaal gelegen. Deze voor de gemeente bijzonder grootschalige industriële ontwikkeling had tot gevolg dat extra woningen voor het personeel gebouwd moesten worden. De fabrikantenvilla's verrezen, eveneens parallel aan de Zuid-Willemsvaart, pal tegenover de fabrieken aan de zijde van het dorp. Het lagere personeel werd gehuisvest nabij de productiehallen: gevarieerde eenlaags woonhuizen bouwde men daartoe langs Mgr. Verhagenstraat en Julianastraat.
Het betrokken gebied vertoont een sterke samenhang. De Zuid-Willemsvaart, nadrukkelijk als centraal element in het gebied aanwezig, splitst het "gebied van bijzondere stedebouwkundige waarde" niet in tweeën maar versterkt juist de samenhang tussen de qua functie verschillende bebouwing op de beide kanaaloevers. Het gebied heeft intrinsieke stedebouwkundige kwaliteit omdat het ruimtelijke concept kwaliteit vertoont en het gebied door de specifieke functionele ontwikkeling de eerder geschetste vorm verkreeg.
Het redelijk gave gebied heeft betekenis vanwege het belang voor de historische ontwikkeling van de gemeente. De structuur is verbonden met de economische ontwikkeling.

7. Karakteristiek der objecten, bouwvormen en bouwtypen

7.1. Woonhuizen

Enkele gave eenlaags burgerwoningen staan aan het Heuvelplein te Beek. Deze panden 6, 12 en 39 daterend uit ca. 1875 hebben een uniforme vijfassige gevelindeling met paneelvoordeuren en schuifvensters. Huis "Vrededael" uit